Izloženost sportaša nasilju u ekipnim i individualnim sportovima

Tomić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:527077

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Lucija Tomić

IZLOŽENOST SPORTAŠA NASILJU U EKIPNIM I INDIVIDUALNIM SPORTOVIMA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Lucija Tomić

IZLOŽENOST SPORTAŠA NASILJU U EKIPNIM I INDIVIDUALNIM SPORTOVIMA

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2020.

Zahvale

Veliku zahvalnost dugujem mentorici izv.prof.dr.sc. Ireni Cajner Mraović na strpljenju, pomoći i vodstvu prilikom izrade ovog diplomskog rada, ali i za vrijeme cijelog studija. Vašim ste znanjem i predanošću moje studiranje učinili ljepšim i na tome Vam hvala.

Također se zahvaljujem svim profesoricama i profesorima Fakulteta hrvatskih studija. Strast svih Vas za posao koji radite će biti nit vodilja u mojoj budućnosti.

Mama i Tata, iako se nekad činilo kao da vas ne slušam, uvijek sam čula sve sto ste rekli. Zbog Vas sam danas ono što jesam i na svemu Vam hvala.

Lovre, ti si moja najveća ispunjena želja. Mali brat, hvala ti što si mi uvijek čuvao leđa i bio moj prijatelj.

Hvala prijateljima i poznanicima koji su na putu mog studiranja ostavili trag. Najveća hvala Ani – riječi ne mogu opisati zahvalnost koju osjećam zbog našeg prijateljstva.

Za kraj neizmjerno hvala mojem Luki i mojoj Pi – pokazali ste mi i da magloviti zagrebački dani imaju svoju ljepotu. Uz Vas su teški trenuci bili lakši, a lijepi ljepši.

Izloženost sportaša nasilju u timskim i individualnim sportovima

Athletes Exposure to Violence in Team and Individual Sport

Sažetak

Sport je važan na individualnoj, lokalnoj, nacionalnoj i internacionalnoj razini, kao i u izgradnji identiteta pojedinca i grupe. Važnost proučavanja sociologije sporta leži u činjenici da je nemoguće razumjeti suvremenu kulturu i društvo bez da se osvijesti važnost sporta u istom. Nasilje u sportu je nepoželjno, no svejedno postoji te je podijeljeno u tri kategorije: zlostavljanje, uznemiravanje i maltretiranje na emocionalnoj, tjelesnoj i seksualnoj razini te kroz zanemarivanje. Većina se dosadašnjih istraživanja bavila nasiljem među navijačkim skupinama, najčešće nogometnih navijača. Cilj ovog rada, koji je napisan u sklopu projekta "Mladi, nasilje i sport: usporedba Hrvatske i Slovenije" bio je istražiti izloženost sportaša Grada Zagreba nasilju s obzirom na to radi li se o sportašima ekipnih ili individualnih sportova. U istraživanju je sudjelovalo 74 sportaša i 61 sportašica koji su ispunili upitnik o stavovima vezanim za sport, tvrdnjama vezanih za učestalost susretanja s neželjenim situacijama, procjenu učestalosti verbalnog i fizičkog nasilja te o demografskim karakteristikama. Rezultati istraživanja su pokazali kako ne postoji statistički značajna razlika u izloženosti emocionalnom, tjelesnom i seksualnom nasilju sportaša individualnih i sportaša ekipnih sportova.

Ključne riječi: sportaš, nasilje, individualni sport, ekipni sport

Abstract

Sport is important at the individual, local, national and international levels, as well as in building the identity of the individual and the group. The importance of studying the sociology of sport lies in the fact that it is impossible to understand contemporary culture and society without realizing the importance of sport in it. Violence in sport is undesirable, but it still exists and is divided into three groups: abuse, harassment and bullying on an emotional, physical and sexual level, and through neglect. Most research up to date has dealt with violence among fan groups, most commonly football fans. The aim of this paper, written as part of the project "Youth, Violence and Sport: A Comparison of Croatia and Slovenia", was to investigate the exposure of athletes of the City of Zagreb to violence with regard to whether they are team or individual athletes. The study involved 74 male and 61 female athlete who completed a questionnaire on attitudes related to sports, claims related to the frequency of encounters with adverse situations, assessment of the frequency of verbal and physical violence and demographic characteristics. The results of the research showed that there is no statistically significant difference in exposure to emotional, physical and sexual violence of individual athletes and team sports athletes.

Key words: athlete, violence, individual sport, team sport

Sadržaj

1. UVOD **2**

Sociologija sporta **2**

Nasilje u sportu **4**

Emocionalno nasilje u sportu **8**

Tjelesno nasilje u sportu **10**

Seksualno nasilje u sportu **11**

2. CILJ I HIPOTEZE **16**

Istraživačka pitanja i hipoteze **16**

3. METODA **17**

Sudionici **17**

Instrument **17**

4. REZULTATI **19**

Deskriptivni rezultati **19**

Razlike u izloženosti nasilju između sportaša individualnih i ekipnih sportova **28**

5. RASPRAVA **33**

6. ZAKLJUČAK **35**

7. LITERATURA **37**

1. UVOD

Sociologija sporta

Sport je nedvojbeno važan, a utječe čak i na one koji su prema sportu indiferentni. O važnosti sporta govore činjenice poput onih da sport privlači veliku pažnju masovnih medija, u njega se ulažu velike količine novca u privatnoj i javnoj sferi, u oglašivačkoj industriji, a raste i razina sudjelovanja država u sportu iz različitih razloga. Neki od tih razloga su upliv u borbu protiv nasilja gledatelja, doprinos zdravlju i nacionalnom ugledu.

Sport je kroz različite oblike zakona implementiran u društva diljem svijeta, pa tako i u Republiku Hrvatsku, kroz Zakon o sportu (NN, 2020). Ovaj zakon sport stavlja u djelatnosti od posebnog interesa za državu, a ukazuje i na to kako sport mora biti jednako dostupan svima bez obzira na spol, dob, rasu, spolnu orijentaciju, vjeru, nacionalnost, društveni položaj, političko ili drugo uvjerenje. Ciljevi i zadaće razvoja sporta su utvrđeni Nacionalnim programom sporta te govore kako on mora sadržavati:

1. programe stvaranja uvjeta za bavljenje sportom u odgojno – obrazovnom sustavu;
2. programe stvaranja uvjeta za postizanje vrhunskih rezultata hrvatskih sportaša na međunarodnim natjecanjima;
3. programe stvaranja uvjeta za rekreativno bavljenje sportom radi zaštite i poboljšanja zdravlja građana Republike Hrvatske (NN, 2020).

Prema Dunning (1999) sportu na važnosti daje i broj ljudi koji od sporta direktno ili indirektno žive. Sport je *lingua franca* te je malo što dovelo do istodobnog zajedničkog interesa ljudi širom svijeta. Stoga je jasno kako je sport u industrijskim društvima postao važan na individualnoj, lokalnoj, nacionalnoj i internacionalnoj razini. Važnost u oblikovanju identiteta pojedinca ili grupe kao sportaša, ili naprimjer sportske nacije, ima razina koju društvo ili grupa daje sportu u njegovim općenitim i specifičnim oblicima.

S tim u vezi, važnost proučavanja sociologije sporta, leži u činjenici da je nemoguće u potpunosti razumjeti suvremenu kulturu i društvo bez da se osvijesti važnost sporta u istom. Tako Jarvie (2006) ističe kako je sport internacionalni fenomen u sklopu kojeg je političarima i svjetskim liderima važno da ih se povezuje s istaknutim sportašicama i sportašima. Sport doprinosi ekonomiji, pa su tako neki najgledaniji međunarodni spektakli povezani sa sportskim događajima.

Nadalje, sport je dio društvenog i kulturnog tkiva različitih lokaliteta, regija i naroda, a njegov transformativni potencijal vidljiv je u nekim od najsiromašnijih područja svijeta. Važan je za televizijsku i filmsku, ali i za turističku industriju. Povezan je sa socijalnim problemima i u korelaciji s kriminalom, zdravljem, nasiljem, socijalnim različitostima, migracijama radne snage, ekonomskom i socijalnom obnovom i siromaštvom (Jarvie, 2006).

Kako bi se sport, a osobito sport u suodnosu s kulturom i društvom, mogao razumjeti, potrebna su teorijska i empirijska istraživanja koja se konstantno isprepliću te daju dokaze kojima se ispituju pretpostavke o sportu koje se shvaćaju "zdravo za gotovo". Glavne perspektive koje su utjecale na proučavanje sporta od sredine 1960-ih bile su funkcionalizam, kulturološke studije, feminizam, interpretativni pristup, figuracijska sociologija i post-strukturalizam (Coakley i Dunning, 2000). Krajem dvadesetog stoljeća, kao glavne perspektive identificirane su funkcionalistička teorija, interpretativna sociologija, pluralizam, politička ekonomija, kulturološke studije, figuracijska sociologija, feminizam, post-modernizam, strukturalizam i teorija globalizacije (Jarvie i Maguire, 1994). U novije vrijeme Giulianotti (2005) je identificirao glavna načela bilo koje kritičke sociologije sporta. Ta su se načela odnosila na Durkheima, Webera, Marxa i neo-marksizam, kao i na teorije kulturologije i hegemonije, rase, etničke pripadnosti i netolerancije, rodnih identiteta i seksualnosti, tijela i prostora te nadalje na Eliasa, Bourdieu-a, post-modernizam i globalizaciju. Svaka od navedenih teorija naglašava jedno od pitanja ili problema u sportu, a marginalizira druge što znači da svaka pruža skup koncepata kroz koje se na specifičan način promatra sport. Stoga, ne postoji jedna dominantna teorija u proučavanju sociološkihaspekata sporta (Jarvie, 2006).

Fiske iz post – strukturalističkog gledišta, sport vidi kao *obrnuti panoptikum* gdje navijači, čije se ponašanje nadgleda na poslu, te je potpuno poznato, postaju navijači sportaša koji kroz svoju potpunu vidljivost postaju epistemološke Bobo lutke kroz koje se navijači mogu riješiti svojih frustracija. Navijači tako osjećaju olakšanje od okova kontrole, te često koriste "*ludilo*" kada opisuju svoje osjećaje, a upravo je ludilo ono što stoji izvan granica kontrole i civilizacije (Dunning, 1999 prema Fiske, 1991). Dunning (1999) ovdje kritizira Fiskea, navodeći kako je kompleksnija podjela onih koji kontroliraju i onih koji su kontrolirani, skrećući pažnju na činjenicu da oni koji kontroliraju u jednoj sferi su najčešće kontrolirani u nekoj drugoj. Nadalje, zaključio je i kako jedan od razloga i za bavljenje sportom, a i za promatranje istog može biti *potraga za uzbudljivosti*.

Unatoč kritici koju je Dunning uputio prema Fiskeovoj teoriji, ostaje činjenica da postoji veza između sporta i socijalne kontrole, i to u smislu da se sport, prema Žugić (1996), prikazuje kao agens socijalne kontrole.

Nasilje u sportu

Definiranje nasilja u sportu nije jednostavno jer kako Stirling i Kerr (2008) navode, linija između treniranja i nasilja je maglovita s obzirom na to da su sportaši danas dovedeni do krajnjih granica psihičkih i fizičkih ekstrema.

Važno je razlikovati agresivno od asertivnog ponašanja koje se odnosi na proaktivnost, čvrstoću i odlučnost u okviru koje se sportaš koristi svim dostupnim sredstvima kako bi ostvario cilj (Ricijaš, Greblo Jurakić, Dodig Hundrić i Žnidarec Čučković, 2016).

British Journal of Sports Medicine predložio je podjelu nasilja u sportu u tri kategorije: zlostavljanje, uznemiravanje i maltretiranje. Svaka od ovih kategorija ima pripadajuće pod kategorije (Stirling, Bridges, Cruz i Mountjoy, 2011).

Tablica 1. Primjeri zlostavljanja u sportu

OBLIK ZLOSTAVLJANJA	Primjer
Fizičko zlostavljanje	Udaranje, griženje, guranje, trešnja, bacanje, gušenje, spaljivanje, šamaranje Bacanje predmeta u natjecatelja Zahtijevanje da sportaš ostane nepomičan u poziciji daske (eng. *plank*) ili u poziciji čučnja duže no što zahtijeva razumni trening Prisiljavanje sportaša da kleči na neprilagođenoj podlozi Izoliranje sportaša u malu prostoriju Onemogućavanje hrane, vode i sna sportašu Prisiljavanje na trening koji je iznad mogućnosti sportaša (npr. dok ne povrati ili se ne onesvijesti)
Seksualno zlostavljanje	Seksualni odnosi sa sportašem Neprimjereni seksualni kontakt (npr. diranje grudi ili stražnjice) Razmjena nagrade u sportu za seksualne aktivnosti Seksualno orijentirani komentari, šale ili geste Seksualni prijedlozi Izlaganje sportaša pornografskom materijalu
Emocionalno zlostavljanje	Ponižavajući komentari Djela poniženja Zastrašivanje i prijetnje bez kontakta sa sportašem (npr. bacanje opreme o zid) Namjerno uskraćivanje pažnje i/ili podrške Ponavljajuće udaljavanje s treninga ili natjecanja Ne pružanje dovoljno vremena za oporavak ili liječenje od sportske ozljede
Zanemarivanje	Onemogućavanje odgovarajućeg savjetovanja za sportaša koji pokazuje znakove psiholoških smetnji Nepoštivanje prehrambene dobrobiti sportaša Nedovoljan nadzor sportaša Neuspjeh u osiguravanju sigurnosti sportske opreme Zanemarivanje zabrane uporabe lijekova za povećanje performansi Nepoštivanje obrazovnih zahtjeva i dobrobiti sportaša Ne prepoznavanje društvenih potreba sportaša Ne reagiranje trenera kada je svjestan neprimjerenog ponašanja sportaša

Izvor: Autorica prema Stirling et al, 2011.

Tablica 1. prikazuje primjere zlostavljanja u sportu koje je definirano kao obrazac fizičkog, seksualnog, emocionalnog nasilja ili zanemarivanja od strane osobe u ulozi njegovatelja, bilo da se radi o roditelju ili treneru, a koji za rezultat ima potencijalnu ili stvarnu štetu po sportaša (Stirling et al, 2011).

Tablica 2. Primjeri uznemiravanja u sportu

OBLIK UZNEMIRAVANJA	Primjer
Fizičko uznemiravanje	Guranje ili namjerno naletavanje na osobu Djela fizičkog zastrašivanja (npr. blokiranje puta)
Seksualno uznemiravanje	Neželjeni ili prisilni seksualni odnosi Neželjeni ili neprimjereni seksualni prijedlozi Vulgarni ili nepristojni seksualni komentari Prisiljavanje sportaša da nosi nepotrebno otkrivajuće uniforme Razmjena nagrade u sportu za seksualne usluge
Emocionalno uznemiravanje	Ponižavajuće ili sramotne šale upućene ka ili o pojedincu Vulgarni ili nepristojni komentari usmjereni na pojedinca Neželjeni, uvredljivi ili neprijateljski izrazi lica ili geste Stvaranje pisanog ili grafičkog pogrdnog materijala o pojedincu
Uznemiravanje na temelju rase, spola ili seksualne orijentacije	Negativno, vulgarno ili pogrdno upućivanje na spol, rasu ili seksualnu orijentaciju pojedinca Isključivanje osobe na temelju spola, rase ili seksualne orijentacije

Izvor: Autorica prema Stirling et al, 2011.

Tablica 2. prikazuje primjere uznemiravanja u sportu čije su sub - kategorije fizičko, seksualno i emocionalno uznemiravanje te uznemiravanje na temelju rase, spola ili seksualne orijentacije. Uznemiravanje se događa izvan konteksta brižnog odnosa, a definirano je kao pojedinačno ili višestruko djelo neželjenog ponašanja od strane osobe koja je u poziciji moći nad sportašem (Stirling et al, 2011).

Tablica 3. Primjeri maltretiranja u sportu

OBLIK MALTRETIRANJA	Primjer
Fizičko maltretiranje	Udaranje, guranje, šamaranje, griženje Krađa sportske opreme sportskih kolega Isključivanje iz svlačionica
Emocionalno maltretiranje	Zadirkivanje, širenje glasina, prijeteći komentari, izvikivanje imena, ponižavanje, ismijavanje vršnjaka
Socijalno maltretiranje	Izoliranje iz socijalnih aktivnosti Neprihvaćenost u grupi vršnjaka Obredi inicijacije

Izvor: Autorica prema Stirling et al, 2011.

Tablica 3. prikazuje oblike maltretiranja u sportu koji su podijeljeni na fizičko, emocionalno i socijalno maltretiranje. Maltretiranje je definirano kao obrazac fizičkog, verbalnog ili psihološkog djelovanja među vršnjacima, a koje ima potencijal biti štetno (Stirling et al, 2011).

I djeca i odrasli su ranjivi prema iskustvima nasilja, a većina istraživanja o nasilju u sportu je provedena intervjuiranjem odraslih osoba koje imaju osobna iskustva nasilja u prošlosti. Također, do nasilja može doći i između osoba istog spola – i muškarci i žene mogu biti zlostavljači, kao što i sportaši i sportašice mogu biti žrtve nasilja (Stirling et al, 2011).

U nastavku teksta bit će detaljnije objašnjeno emocionalno, fizičko i psihičko nasilje u sportu. Općenito, postoje faktori rizika koji doprinose pojavnosti nasilja u sportu, a oni su do sada bili istraživani pretežito u odnosu sportaš – trener, a iako se činjenice mogu poopćiti, ipak postoje neke razlike. U istraživanju provedenom na 90 sportašica u Velikoj Britaniji koje su bile seksualno zlostavljane kategorizirani su sljedeći čimbenici rizika pojave nasilja:

1. **varijable trenera**: muški spol, starija dob, veća tjelesna masa, veća reputacija, dobre trenerske kvalifikacije, nepoznata ili nepraćena povijest seksualnih prijestupa, veće povjerenje roditelja, niska predanost etičkim kodeksima;

2. **varijable sportaša**: ženski spol, mlađa dob, niža tjelesna masa, viši status, nisko samopouzdanje, srednji i visoki medicinski problemi, slab odnos s roditeljima, niska svjesnost o seksualnom zlostavljanju, apsolutna predanost treneru;
3. **varijable sporta**: slaba kontrola zaposlenika, nepostojanje ugovora roditelja i sportaša, slabi ili nepostojeći etički kodeksi.

Uz gore navedene čimbenike, seksualna orijentacija, rodno opredjeljenje i invalidnost prethodno su identificirani čimbenici ranjivosti na uznemiravanje u sportu, a nasilje i nesportsko ponašanje se pojavljuje u svim sportovima i na svim razinama, od rekreacijske do profesionalne (Stirling et al, 2011; Ricijaš et al, 2016).

Emocionalno nasilje u sportu

Emocionalno nasilje je jedno od četiri osnovna tipa relacijskog nasilja, uz seksualno i fizičko nasilje te zanemarivanje (Stirling i Kerr, 2008). Prema Glaser (2002), od ova četiri oblika, emocionalno nasilje je najmanje istraženo, iako je ono iznimno često nad djecom.

Nedostatak istraženosti može se pripisati kulturološkim nastojanjima da se prije svega rješavaju oni oblici nasilja koji ostavljaju fizički vidljive tragove, ali i tome što emocionalno nasilje nije (bilo) adekvatno definirano. Različite definicije emocionalnog nasilja nisu konzistentne, ali sve ukazuju na neprikladne i štetne interakcije između roditelja i djeteta kroz koje s jedne strane roditelji neprikladno emocionalno odgovaraju na ekspresivno ponašanje djeteta, a s druge strane djeca pre rano postaju opterećena odraslom odgovornošću i preuzimanjem uloga roditelja (O'Hagan, 1995 i Paavilainen i Tarkka, 2003).

The American Professional Society on the Abuse of Children (1995) definira psihološko zlostavljanje kroz spoj emocionalnog zlostavljanja i zanemarivanja. "Psihološko zlostavljanje je ponavljani obrazac ponašanja ili ekstremnih događaja koji djetetu prenose da su bezvrijedna, promašena, nevoljena, neželjena, ugrožena ili vrijedna samo u ispunjavanju tuđih potreba (Stirling i Kerr, 2008:174)."

Emocionalno nasilje u sportu su definirali Stirling i Kerr (2008) kao "obrazac namjernog beskontaktnog ponašanja osobe unutar kritične uloge koja može biti štetna. Djela emocionalnog zlostavljanja uključuju fizičko ponašanje, verbalno ponašanje i djela uskraćivanja pažnje i podrške (Stirling i Kerr, 2008:174)."

Kritična veza se može nazvati i brižnim odnosom, odnosno onim odnosom koji ima značajan utjecaj na percepciju sigurnosti, povjerenja i zadovoljenja potreba. Odnos između trenera i sportaša može biti te vrste jer treneri mogu imati ulogu njegovatelja i biti zaduženi za osiguravanje zadovoljenja emocionalnih i odgojnih potreba sportaša, a osobito je to slučaj kod profesionalnih sportaša koji sa svojim trenerima provode više vremena no sa svojom obitelji (Stirling i Kerr, 2013 prema Crooks i Wolfe, 2007 i Donnelly, 1993).

Prema Mignanu (2019), četiri su glavna etiološka čimbenika emocionalnom nasilju u sportu:

1. prevelik naglasak na pobjedu i izvedbu stvara kulturu koja omogućava vikanje, sramoćenje tijela, izvikivanje imena i vrištanje. Voditelji sportskih programa većinski reagiraju ako se radi o fizičkom ili seksualnom nasilju, ali ne i emocionalnom. To se naziva **režimom istine** - stvaranje pouzdane veze između sportskih direktora i trenera, a posebno u okruženju u kojem se pobjeda ističe i nagrađuje;
2. neizjednačen **odnos moći** koji dovodi do kontroliranja i radnji koje predstavljaju emocionalno nasilje;
3. **filozofija usmjerena na trenera** koja je postala sve prodornija jer se treneri moraju osloniti na uspjehe svojih sportaša kako bi bili smatrani uspješnima ili kako bi mogli napredovati. Ovdje dolazi do paternalizma koji pogoršava dinamiku moći i povećava mogućnosti za emocionalno nasilne situacije;
4. **drugi okolišni izvori** emocionalnog zlostavljanja poput nedostatka propisa, namjeri trenera i postupcima izvještavanja, ali i prekomjernog uključivanja roditelja ako se radi o mlađim sportašima.

Istraživanja emocionalnog nasilja su pokazala kako su trenerske metodologije koje su usredotočene na pristup *pobjede po svaku cijenu* problematične te da stavljaju sportaše u ranjivi položaj, nadodajući kako je naglasak u sportu stavljen na pobjeđivanje, a vrlo se malo vremena ulaže u istraživanje načina na koji je do pobjede došlo. Zna se da emocionalno nasilje raste kada sportaši dosegnu profesionalnu razinu. Nadalje, istraživanje koje se bavilo fiziološkim i psihološkim problemima povezanim sa ženskom natjecateljskom gimnastikom, uvidjelo je da su gimnastičarke u strahu od svojih trenera koji drže do njih ključ njihovog potencijalnog uspjeha. Osim toga, istraživanje je pokazalo da su gimnastičarke posljedično izložene zlostavljanju te da je odnos između sportaša i trenera neuravnotežen, jer trener ima moć nad sportašem na osnovu njegove dobi, stručnosti, iskustva i pristupa resursima i nagradama.

S obzirom na to da se s porastom utjecaja trenera na sportaša povećava i mogućnost zlostavljanja, odnos trener – sportaš se naziva i odnos majstor – rob (Gervis i Dunn, 2004, Tofler, Stryer, Micheli i Herman, 1996, Crosset, 1986).

Tjelesno nasilje u sportu

Ne postoji veliki opseg istraživanja provedenih na temu tjelesnog nasilja u sportu, iako je od tri tipa nasilja ono najistraženije. Jedan od razloga može se pronaći u "*no pain, no gain"* mentalitetu koji krasi brojne sportaše koji zbog toga gube percepciju o onome što je nasilje, a što poticanje discipline i želja da sportaš bude što uspješniji u izvedbi (Mountjoy, Brackenridge, Arrington, Blauwet, Carska-Sheppard, Fasting, Kirby, Leahy, Marks, Martin, Starr, Tiivas, Budgett, 2016).

Tjelesno zlostavljanje može uključivati ne samo izravan kontakt, već i radnje počinjene u vezi sa sigurnosti sportaša poput prisile na trening ili preopterećivanja sportaša, nedovoljne hidratacije, treninga u nesigurnim uvjetima i tako dalje (Antonini, Pavičić Vukičević i Cajner Mraović, 2018 prema La Botz, Diamond i Giardino, 2018). Tjelesno nasilje također podrazumijeva i tjeranje sportaša na konzumaciju alkohola ili dopinga (Arthur-Banning, 2018 prema Mountjoy et al, 2016).

Kada se promatra tjelesno nasilje u sportu usmjereno prema mladom sportašu, ono se dijeli na tri područja:

1. djelo fizičkog napada na mladog sportaša od strane trenera ili vršnjaka;
2. djelo tjeranja mladog sportaša na prekomjerno treniranje koje može dovesti visokog rizika za ozljedu;
3. djelo tjeranja mladog sportaša na trening kada je sportaš izmoren ili ozlijeđen.

Djelo tjeranja mladog sportaša na trening kada je izmoren ili ozlijeđen je najčešći oblik tjelesnog nasilja nad mladim sportašima. Kako je navedeno u području o emocionalnom nasilju, sportaši trenere često doživljavaju kao roditeljske figure te stoga vjeruju i poštuju trenerov autoritet. Potonje se osobito odnosi na mlade sportaše koji se natječu profesionalno te treniraju pod strožim uvjetima. Zlostavljači sportaša su najčešće njihovi treneri, iako je pokazano i kako postoji nasilje među vršnjacima – najčešće u timskim sportovima (Mountjoy et al, 2016).

Četiri su vrste tjelesnog nasilja u sportu:

1. pretjerano intenzivan trening
2. vršnjačko nasilje
3. fizičko nasilje od strane odraslih – uključujući tjelesno kažnjavanje
4. nasilje na natjecanjima (David, 2005).

Celia Brackenridge (2003) je pronašla dva situacijska rizična faktora primjenjiva i kod tjelesnog i kod seksualnog nasilja mladih sportaša:

1. **normativnu organizacijsku kulturu** – koja se dalje sastoje od: (a) autokratskog sistema vladanja; (b) bliskog osobnog kontakta sa sportašima; (c) neravnomjerne raspodjele moći između trenera i sportaša; (d) odvajanja sportaša od vršnjaka u prostoru i vremenu; (e) razvijanja i održavanja tajnosti; (f) spavaćih soba u kojima zajedno spavaju sportaši oba spola i različitih dobnih skupina; (g) odobravanja seksualnih odnosa među svim dobnim skupinama; (h) seksualiziranja idiokulturalne tradicije sportaša; (i) provociranja intenzivne svađe i ljubomore među sportašima iz tima; (j) podržavanja kolektivne šutnje o pitanjima seksualnosti;
2. **konstitutivne faktore rizika** - strukturalno povezane faktore rizika koji se sastoje od: (a) hijerarhijskog statusnog sistema; (b) dodjeljivanja nagrada ovisno o uspjehu; (c) povezivanja nagrade s usklađenošću sa sustavom vlasti; (d) imanja pravila i procedura koji izostavljaju konzultacije; (e) ne imanja formalnih procedura za izbor i nadzor zaposlenika; (f) intenzivnih trenažnih procesa s ciljem postizanja potrebnih vještina; (g) zahtijevanja radnji koje legitimiziraju dodirivanje; (h) pretpostavlja individualnost unutar natjecateljske strukture (Backenridge, 2003).

Seksualno nasilje u sportu

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji seksualno nasilje je *bilo koji čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina, neželjeni seksualni komentar ili prijedlog koji je usmjeren protiv osobe i njezine seksualnosti, a koji može počiniti druga osoba bez obzira na odnos sa žrtvom ili situaciju u kojoj se nalaze*. Karakterizira ga upotreba sile, prijetnje ili ucjene za ugrožavanje dobrobiti i/ili života same žrtve ili njoj bliskih osoba. Seksualno nasilje ima duboki utjecaj na mentalno i fizičko zdravlje, dovodi se u vezu s povećanim rizikom za seksualne i reproduktivne probleme, te ostavlja kratkoročne i dugoročne posljedice.

Seksualno nasilje može biti učinjeno jednako nad ženama, kao i nad muškarcima i djeci – a broj žrtava u godini dana je višemilijunski. Razlozi pojave ovog oblika nasilja se traže u ekonomskim, kulturalnim i društvenim kontekstima, iako je općenito nedovoljan broj istraživanja koje se bavi istim (WHO, 2002).

Istraživanje Paine i Hansen (2002) je pokazalo kako je u većini slučajeva seksualnog nasilja počinitelj osoba s kojom je žrtva u bliskom odnosu ili u kojem počinitelj ima autoritet na žrtvom.

Iako se vjeruje u edukacijsku snagu sporta i njezinu moć da kroz sport razvija za pojedince poželjne osobine, otkrića o seksualnom nasilju u sportu tu snagu propitkuju. Cense i Brackenridge (2001) su istaknuli da postoji potreba za kontinuiranom teorijom seksualnog zlostavljanja u sportu koja ne uključuje samo sportaša, trenera i sport, već objašnjava i osobne i situacijske učinke interakcije.

Prema Finkelhorovoj faktorskoj teoriji seksualnog nasilja (1984), koja govori o seksualnom nasilju nad djecom općenito, ali se može primijeniti i u području sporta, seksualno nasilje će se dogoditi onda kada su povezana četiri faktora rizika: motivacija zlostavljača da počini zlostavljanje, zlostavljačevo nadilaženje vlastitih unutarnjih inhibicija, nadilaženje vanjskih inhibicija i nadilaženje opiranja (djeteta) (Cense i Brackenridge, 2001 prema Finkelhor 1984).

O dinamici pojave seksualnog nasilja u sportu se još uvijek malo zna, no neka od do danas provedenih istraživanja su pokazala postojanje čimbenika rizika specifičnih za ovaj kontekst. Parent i Demers (2010) nisu uzeli u obzir ranije spomenute Finkelhorove faktore rizika, a rizici koje su oni naveli su: moć trenera, davanje prednosti izvedbi nad dobrobiti sportaša i druge brojne mogućnosti za zlostavljanje, među kojima je i značajan utjecaj trenera nad sportašima koje sportaši često doživljavaju kao roditelje. Nadalje, roditelji rijetko propitkuju autoritet trenera te se stvara okolina iz koje zlostavljači mogu profitirati (Cense i Brackenridge, 2001; Stirling i Kerr, 2009).

Vezano za pojavnost seksualnog nasilja s obzirom na natjecateljsku razinu sportaša, pokazano je kako postoji veći rizik od seksualnog zlostavljanja u fazi neposretnog postignuća (*stage of imminent achievement*), neposredno prije elitne, međunarodne razine, a pogotovo ako se ta faza poklapa s pubertetom sportaša (Brackenridge i Kirby, 1997).

Slika 1. Vremenski model seksualnog zlostavljanja djece i mladih u sportu

Izvor: Autorica prema Cense i Brackenridge, 2001

Godine 1997. provedeno je kvalitativno istraživanje na uzorku od 14 sportaša žrtava seksualnog nasilja u Nizozemskoj, a cilj istraživanja je bio identificirati faktore rizika seksualnog zlostavljanja i napraviti strategije prevencije.

Šest se sportaša sportom bavilo amaterski, a osam profesionalno te su se bavili različitim sportovima (Cense i Brackenridge, 2001 prema Cense, 1997).

Na Slici 1. je predstavljen vremenski model seksualnog zlostavljanja djece i mladih u sportu koji u obzir uzima Finkelhorovu faktorsku teoriju, kao i Perent i Demersove rizične čimbenike za počinjenje seksualnog nasilja, a koji je služio pri tumačenju rezultata gore navedenog istraživanja (Cense i Brackenridge, 2001).

Iz Slike 1. su vidljive različite faze vremenskog modela zlostavljanja djece i mladih u sportu, a redom:

1. **motivacija počinitelja da počini zlostavljajući čin**: Zlostavljač mora odbaciti svoje unutarnje inhibicije, a to će lakše učiniti kada je na formalnom ili neformalnom položaju na kojem nije nadziran. Uz to, zlostavljač će se lakše odlučiti na ovaj čin u koliko ne postoje jasne sankcije i kaznene mjere za ovo djelo. Ovdje na vidjelo izlazi i problem ne postojanja politika sportskih klubova i organizacija o seksualnom uznemiravanju i zlostavljanju, kao ni općenite svjesnosti o ovom pitanju. Nadalje, sportaši neće prijaviti zlostavljanje zbog uloga koje su do sada dali ka sportu, odnosno zbog onoga što bi potencijalno izgubili kada bi izašli iz sporta;
2. **odabir žrtve i njegovanje odnosa sa žrtvom:** Istraživanje je pokazalo kako je kroz vrijeme trajan odnos trenera i sportaša naznaka kasnijih seksualnih prijestupa te je u takvim slučajevima trener provodio puno više vremena s jednim sportašem, imao vrlo autoritativan stav, provodio je kontrolu nad stvarima koje nisu povezane sa sportom te je pokazivao ljubomoru i prijetio fizičkim nasiljem ako se sportaš ne bi pokorio. Osam je ispitanika potvrdilo seksualno nasilje prije no što su imali 16 godina (6 žena i 2 muškarca). Također, istraživanje je pokazalo očinski odnos trenera prema sportašu, u smislu da je trener bio zainteresiran za izvan-sportske aktivnosti sportaša. Nadalje, istraživanje je pokazalo i kako zlostavljači pomno biraju svoje žrtve, a žrtve su ranjive – imaju malo prijatelja, loše odnose s roditeljima ili su izolirani od ostatka sportskog tima. Pokazano je kako su treneri poticali izoliranost;
3. **stvarno zlostavljanje – rizični faktori sportaša:** Pojavio se veći broj faktora koji su ukazivali na dodatnu ranjivost sportaša, a najkarakterističniji je razlika u godinama i razini zrelosti između sportaša i zlostavljača. Socijalna pozicija djece u zapadnjačkim kulturama dovodi do toga da je djeci teško odoljeti moći odrasle osobe, a to se događa i u odnosu sportaš – trener, gdje trener ima više znanja i vještina od sportaša, a tamo gdje postoji nejednakost moći, dolazi do plodnog tla za zlostavljanje.

Nadalje, ranije spomenuta ranjivost žrtve koja je u lošem odnosu s roditeljima, taj odnos nadoknađuje odnosom s trenerom;

4. **stvarno zlostavljanje – otpor sportaša:** mladi sportaši kojima treba potpora trenera često nisu sigurni je li zlostavljanje normalno, što još jednom govori u prilog tome da žrtvama nedostaje konceptualni aparat pomoću kojeg mogu razaznati i definirati ono što im se događa. Svi su se sportaši iz istraživanja odupirali distanciranjem, izbjegavajući pritom problematične situacije ili razvijajući zdravstvene probleme koji su ih doveli do nemogućnosti bavljenja sportom;
5. **stvarno zlostavljanje – nastavak:** Sedam ispitanika (od 14) je kazalo kako su bili zlostavljani više godina prije no što su išta rekli, a zato što nisu prepoznali zlostavljanje, sramili su se ili su potisnuli ono što im se događa. Nadalje, bojali su se da će izgubiti svoj status u sportu ili da im trener više neće posvećivati pažnju, te da ako nasilje prijave, neće biti ozbiljno shvaćeni. Žrtve su unatoč zlostavljanju od strane trenera, prema treneru osjećale ljubav, zahvalnost, divljenje i poštovanje;
6. **kraj zlostavljanja, posljedice i maltretiranje:** Samo je jedan od ispitanika imao konkretan prekid zlostavljačkog odnosa nakon što je majci priznao što se događa, dok su se ostali ispitanici vremenom prestali baviti sportom, odselili su se ili ušli u intimne veze s partnerima. Svi ispitanici koji su bili zlostavljani prije 16 godine, pate od posljedica - oni koji su bili zlostavljani kraće vrijeme potiskuju osjećaje i emocije, ne vjeruju muškarcima i ne bave se sportom, a oni koji su duže vremena bili zlostavljani imaju iskrivljenu seksualnu percepciju, narušeno samopoštovanje, ne vjeruju drugima, bore se s osjećajima bijesa, ljutnje i tuge te izbjegavaju situacije i ljude koje ih podsjećaju na zlostavljača i period zlostavljanja.

2. CILJ I HIPOTEZE

Cilj ovog istraživanja bio je istražiti izloženost sportaša emocionalnom, tjelesnom i seksualnom nasilju, a s obzirom na to radi li se o sportašima individualnih ili ekipnih sportova.

Istraživačka pitanja i hipoteze

Temeljem navedenoga cilja, postavljaju se sljedeća istraživačka pitanja:

1. Postoje li razlike u pojavi emocionalnog nasilja između sportaša individualnih sportova i sportaša ekipnih sportova?
2. Postoje li razlike u pojavi tjelesnog nasilja između sportaša individualnih i sportaša ekipnih sportova?
3. Postoje li razlike u pojavi seksualnog nasilja između sportaša individualnih i sportaša ekipnih sportova?

S obzirom na to da do sada nije provedeno istraživanje koje je istraživalo gore navedene probleme, postavljene su tri nulte hipoteze:

1. *Ne postoji statistički značajna razlika u izloženosti emocionalnom nasilju između sportaša individualnih sportova i sportaša ekipnih sportova.*
2. *Ne postoji statistički značajna razlika u izloženosti tjelesnom nasilju između sportaša individualnih sportova i sportaša ekipnih sportova.*
3. *Ne postoji statistički individualna razlika u izloženosti seksualnom nasilju između sportaša individualnih sportova i sportaša ekipnih sportova.*

3. METODA

Sudionici

U istraživanju su sudjelovali punoljetni sportaši grada Zagreba (N=135), od čega 45.2% (N=61) sportaša ili sportašica individualnog sporta te 54.8% (N=74) sportaša ili sportašice ekipnog sporta.

Anonimnost sportaša ili sportašice je zaštićena tako što neće biti naveden konkretni sport kojim se sportaš ili sportašica bavi.

Većina ispitanih sportaša, njih 82.2% (N=111) pripada seniorskoj kategoriji, a 11.1% (N=15) juniorskoj kategoriji. Slijede ih sportaši koji se ne natječu, njih 3.7% (N=5) te veterani, njih 1.5% (N=2). Dvoje sportaša-ica se nije izjasnilo na ovo pitanje.

Nadalje, 43% (N=58) ispitanika su članovi reprezentacije, 21.5% (N=29) su ranije bili članovi reprezentacije, a 35.6% (N=48) ispitanika nikada nisu bili članovi reprezentacije.

Prosječno vrijeme provedeno na treninzima varira između 2 sata i 35 sati, a ovisno o vrsti sporta i kategoriji u kojoj se sportaš natječe. Aritmetička sredina vremena provedenog na treningu je M=12.4, uz standardnu devijaciju s=7.5.

Prosječan broj godina koliko se ispitanici ovog istraživanja natječu je M=10.19, s=7.5.

Prema rezultatima ankete, ispitanici su se sportom počeli baviti najranije s 2 godine, a najkasnije s 20.

Instrument

Ovo istraživanje je provedeno u okviru projekta *Mladi, nasilje i sport: usporedba Hrvatske i Slovenije*. Anketni upitnik kojim je ispitana izloženost sportaša različitim oblicima nasilja prvotno je bio napisan na slovenskom jeziku. Oni dijelovi upitnika koji su bili relevantni za istraživanje izloženosti sportaša nasilju ovisno o tome radi li se o sportašima individualnih ili ekipnih sportova, bili su prevedeni na hrvatski jezik.

Sam upitnik se sastoji od nekoliko dijelova: u prvom su dijelu pozdravljeni sudionici te je predstavljena istraživačica i njezina e-mail adresa. Ispitanici su bili informirani o anonimnosti podataka i načinu upitnika te o temi diplomskog rada.

U nastavku upitnika, ispitanici su kroz 15 tvrdnji izražavali svoje stavove vezane za sport i to po principu Likertove skale na kojoj je 1 značilo da se ispitanik *"uopće ne slaže"* a 5 da se ispitanik *"u potpunosti slaže"*. Za primjer, jedna od tvrdnji o kojoj su se ispitanici izjašnjavali je bila: *"Pobjeda je jedino što vrijedi."* Cronbach alfa ovog dijela upitnika je 0,53.

Sljedeći dio upitnika se sastojao od 37 tvrdnji kojima se procjenjivala učestalost susretanja s neželjenim situacijama. Ispitanici su učestalost procjenjivali na skali od 1 do 5, a gdje je 1 značilo nikad, 2 - rijetko, 3 - povremeno, 4 - često i 5 - jako često. Neke od situacija koje su ispitanici procjenjivali su pipanje, laganje, neumjesni komentari, vrijeđanje. Cronbach's alpha ovog dijela upitnika je 0,95.

Uz navedeno, u upitniku su se nalazila još dva pitanja koja su se odnosila na fizičko i verbalno nasilje, odnosno na to jesu li ispitanici doživjeli takvu vrstu nasilja od trenera, roditelja, drugih sportaša, sponzora i gledatelja. I na ova su pitanja ispitanici odgovarali na skali od 1 do 5, kako je navedeno u prethodnom odlomku. Cronbach's alpha ovog dijela upitnika je 0,74.

Na kraju upitnika su ispitane socio – demografske karakteristike ispitanika: spol, dob, kategorija u kojoj se natječe, koliko sati tjedno provede na treningu, s koliko godina je počeo trenirati, koliko godina se aktivno natječe, je li član reprezentacije. Također, od ispitanika se tražilo i da navedu najbolje rezultate na domaćem, Europskom prvenstvu i Svjetskom prvenstvu, ako su ih ostvarili.

4. REZULTATI

Deskriptivni rezultati

U Tablici 4, Tablici 5 i Tablici 6 prikazane su frekvencije i postotni udjeli sudionika istraživanja s obzirom na učestalost susretanja s različitim oblicima nasilja na treningu, pri čemu su rezultati prikazani odvojeno za sportaše koji se bave individualnim i one koji se bave ekipnim sportom.

Tablica 4. Frekvencije i postotni udjeli sportaša individualnih i ekipnih sportova s obzirom na učestalost susretanja s različitim oblicima emocionalnog nasilja

		individualni		**ekipni**	
Emocionalno nasilje	**učestalost**	**N**	**%**	**N**	**%**
emocionalna ucjena	nikad	33	54,1	42	56,8
	rijetko	14	23,0	17	23,0
	povremeno	10	16,4	14	18,9
	često	4	6,6	0	0,0
	jako često	0	0,0	1	1,4
govorenje natjecatelju da je bezvrijedan	nikad	32	54,2	41	55,4
	rijetko	15	25,4	15	20,3
	povremeno	8	13,6	11	14,9
	često	2	3,4	2	2,7
	jako često	2	3,4	5	6,8
prijetnja batinama (palicom ili nekim drugim predmetom)	nikad	48	78,7	56	75,7
	rijetko	7	11,5	8	10,8
	povremeno	3	4,9	7	9,5
	često	3	4,9	0	0,0
	jako često	0	0,0	3	4,1
ignoriranje natjecatelja	nikad	21	35,0	38	52,1
	rijetko	19	31,7	14	19,2

	povremeno	15	25,0	14	19,2
	često	5	8,3	4	5,5
	jako često	0	0,0	3	4,1
ispadi bijesa	nikad	12	19,7	16	21,6
	rijetko	18	29,5	19	25,7
	povremeno	15	24,6	26	35,1
	često	11	18,0	5	6,8
	jako često	5	8,2	8	10,8
svaljivanje krivnje na natjecatelje za sve nastale probleme	nikad	18	29,5	21	28,4
	rijetko	28	45,9	17	23,0
	povremeno	12	19,7	23	31,1
	često	3	4,9	9	12,2
	jako često	0	0,0	4	5,4
laganje	nikad	27	44,3	24	32,9
	rijetko	14	23,0	15	20,5
	povremeno	10	16,4	20	27,4
	često	9	14,8	12	16,4
	jako često	1	1,6	2	2,7
ljubomora	nikad	26	42,6	23	31,1
	rijetko	7	11,5	13	17,6
	povremeno	18	29,5	16	21,6
	često	8	13,1	15	20,3
	jako često	2	3,3	7	9,5
nadzor nad životom sportaša izvan dvorane/igrališta	nikad	20	32,8	24	32,9
	rijetko	24	39,3	20	27,4
	povremeno	14	23,0	16	21,9
	često	2	3,3	7	9,6
	jako često	1	1,6	6	8,2
neetično nesportsko ponašanje	nikad	22	36,1	27	37,0

	rijetko	16	26,2	15	20,5
	povremeno	19	31,1	16	21,9
	često	3	4,9	10	13,7
	jako često	1	1,6	5	6,8
neprimjereni komentari	nikad	18	29,5	17	23,0
	rijetko	13	21,3	15	20,3
	povremeno	18	29,5	18	24,3
	često	7	11,5	15	20,3
	jako često	5	8,2	9	12,2
neumjesni komentari	nikad	22	36,1	24	32,4
	rijetko	18	29,5	20	27,0
	povremeno	12	19,7	18	24,3
	često	6	9,8	9	12,2
	jako često	3	4,9	3	4,1
ponižavanje osobe na temelju spola, fizičkog izgleda ili slično	nikad	37	60,7	41	55,4
	rijetko	12	19,7	22	29,7
	povremeno	8	13,1	8	10,8
	često	3	4,9	2	2,7
	jako često	1	1,6	1	1,4
izazivanje straha (prijetnjama, zahtjevima itd.)	nikad	32	52,5	35	47,3
	rijetko	20	32,8	20	27,0
	povremeno	5	8,2	14	18,9
	često	3	4,9	2	2,7
	jako često	1	1,6	3	4,1
psovanje	nikad	18	29,5	16	21,9
	rijetko	10	16,4	10	13,7
	povremeno	11	18,0	22	30,1
	često	10	16,4	14	19,2
	jako često	12	19,7	11	15,1

komentari koji se odnose na tijelo	nikad	24	39,3	22	30,1
	rijetko	16	26,2	18	24,7
	povremeno	11	18,0	22	30,1
	često	7	11,5	7	9,6
	jako često	3	4,9	4	5,5
uporaba palice ili drugog predmeta kao prijetnju koja bi mogla uzrokovati bol	nikad	53	86,9	67	90,5
	rijetko	6	9,8	5	6,8
	povremeno	2	3,3	1	1,4
	često	0	0,0	0	0,0
	jako često	0	0,0	1	1,4
neprimjereni komentari na temelju stereotipa	nikad	40	65,6	48	64,9
	rijetko	13	21,3	15	20,3
	povremeno	8	13,1	6	8,1
	često	0	0,0	1	1,4
	jako često	0	0,0	4	5,4
verbalno nasilje, vikanje	nikad	27	45,0	27	37,0
	rijetko	13	21,7	17	23,3
	povremeno	9	15,0	16	21,9
	često	5	8,3	8	11,0
	jako često	6	10,0	5	6,8
ismijavanje	nikad	33	54,1	32	43,8
	rijetko	7	11,5	16	21,9
	povremeno	13	21,3	14	19,2
	često	3	4,9	6	8,2
	jako često	5	8,2	5	6,8
uvrede	nikad	32	52,5	29	39,7
	rijetko	13	21,3	18	24,7
	povremeno	5	8,2	11	15,1
	često	6	9,8	8	11,0

	jako često	5	8,2	7	9,6

Većina sportaša individualnih i ekipnih sportova nikada nije doživjelo emocionalnu ucjenu, da im netko govori da su bezvrijedni, da im netko prijeti batinama, da ih netko ponižava na temelju spola, fizičkog izgleda ili slično, da netko koristi palicu ili neki drugi predmet kao prijetnju koja bi mogla uzrokovati bol te neprimjerene komentare na temelju stereotipa. Ignoriranje je doživjelo nešto manje od polovine sportaša ekipnih sportova, u odnosu na 65 % sportaša individualnih sportova, pri čemu je 8,3 % sportaša navedeno ponašanje doživjelo često. Gotovo podjednak broj sportaša u obje skupine doživio je nasilje u obliku izazivanja straha, pri čemu su takvo ponašanje (vrlo) često doživjela četiri sportaša individualnih sportova i pet sportaša ekipnih sportova. Ismijavanje i uvrede nikada nije doživjelo više od polovine sportaša individualnih sportova, dok ih je većina sportaša ekipnih sportova doživjela. Ostale oblike emocionalnog nasilja većina sportaša obiju skupina doživjela je u određenoj mjeri, pri čemu se posebice ističe psovanje kao oblik nasilja kojega (vrlo) često doživljava čak 36,1 % sportaša individualnih sportova i 34,3 % sportaša ekipnih sportova. Osim toga, vidljivo je kako su sportaši ekipnih sportova (vrlo) često izloženi ljubomori (29,8 %), neetičnom nesportskom ponašanju (20,5 %) te neprimjerenim komentarima (32,5 %).

Tablica 5. Frekvencije i postotni udjeli sportaša individualnih i ekipnih sportova s obzirom na učestalost susretanja s različitim oblicima tjelesnog nasilja

		individualni		**ekipni**	
Tjelesno nasilje	**učestalost**	**N**	**%**	**N**	**%**
bacanje predmeta u natjecatelja (npr. sportskih rekvizita)	nikad	40	65,6	53	71,6
	rijetko	16	26,2	11	14,9
	povremeno	4	6,6	8	10,8
	često	0	0,0	2	2,7
	jako često	1	1,6	0	0,0
uskraćivanje hrane radi mršavljenja	nikad	24	39,3	39	53,4
	rijetko	17	27,9	11	15,1
	povremeno	10	16,4	8	11,0
	često	3	4,9	4	5,5
	jako često	7	11,5	11	15,1

fizičko nasilje (npr. guranje, šamaranje, udaranje itd.)	nikad	48	78,7	48	66,7
	rijetko	9	14,8	10	13,9
	povremeno	4	6,6	11	15,3
	često	0	0,0	1	1,4
	jako često	0	0,0	2	2,8
namjerno spoticanje	nikad	41	67,2	49	66,2
	rijetko	13	21,3	15	20,3
	povremeno	7	11,5	5	6,8
	često	0	0,0	4	5,4
	jako često	0	0,0	1	1,4
tjelesne ozljede prouzročene prenapornim treninzima ili pretreniranosti	nikad	21	34,4	19	26,0
	rijetko	22	36,1	21	28,8
	povremeno	13	21,3	15	20,5
	često	4	6,6	11	15,1
	jako često	1	1,6	7	9,6
treniranje, natjecanje unatoč boli, ozljedi, iscrpljenosti	nikad	7	11,5	13	17,8
	rijetko	20	32,8	14	19,2
	povremeno	18	29,5	19	26,0
	često	14	23,0	16	21,9
	jako često	2	3,3	11	15,1
korištenje dodatnih vježbi kao oblik kažnjavanja	nikad	18	29,5	19	25,7
	rijetko	20	32,8	16	21,6
	povremeno	10	16,4	23	31,1
	često	9	14,8	12	16,2
	jako često	4	6,6	4	5,4
uporaba fizičke sile koja rezultira boli ili nelagodom	nikad	44	73,3	57	78,1
	rijetko	11	18,3	8	11,0
	povremeno	2	3,3	6	8,2
	često	3	5,0	0	0,0

	jako često	0	0,0	2	2,7
zahtjev za upotrebu dopinga	nikad	53	86,9	60	82,2
	rijetko	1	1,6	5	6,8
	povremeno	6	9,8	7	9,6
	često	0	0	0	0,0
	jako često	1	1,6	1	1,4

Više od polovine sudionika individualnih i ekipnih sportova nije nikada doživjelo da netko baca predmete na njih, da je fizički nasilan prema njima, da ih spotiče, da primjenjuje na njima fizički silu koja rezultira boli ili nelagodom te da od njih zahtjeva da koriste doping. Međutim, vidljivo je da postoje oblici tjelesnog nasilja kojima su obje skupine sportaša u većoj mjeri izložene. Kada se radi o uskraćivanju hrane radi mršavljenja, vidljivo je da 27,9 % sportaša individualnih sportova takvo ponašanje doživljava rijetko, 16,4 % povremeno, 4,9 % sportaša često, a 11,5 % vrlo često, dok isto rijetko doživljava 15,1 % sportaša ekipnih sportova, 11,0 % povremeno,5,5 % često, a 15,1 % vrlo često. Tjelesne ozljede prouzročene prenapornim treninzima ili pretreniranosti 36,1 % sportaša individualnih sportova doživljava rijetko, 21,3 % povremeno, 6,6 % često, a 1,6 % vrlo često, dok isto rijetko doživljava 28,8 % sportaša ekipnih sportova, 20,5 % povremeno, 15,1 % često, a 9,6 % vrlo često. Osim toga, 32,8 % sportaša individualnih sportova rijetko trenira i natječe se usprkos boli, ozljedi ili iscrpljenosti, 29,5 % povremeno, 23,0 % često, a 3,3 % vrlo često, dok 19,2 % sportaša ekipnih sportova navedeno doživljava rijetko, 26,0 % povremeno, 21,9 % često, a 15,1 % vrlo često. Većina sudionika doživljava da im se daju dodatne vježbe kao oblik kažnjavanja, pri čemu 32,8 % sportaša individualnih sportova navedeno doživljava rijetko, 16,4 % povremeno, 14,8 % često i 6,6 % vrlo često, a 21,6 % sportaša ekipnih sportova navedeno doživljava rijetko, 31,1 % povremeno, 16,2 % često i 5,4 % vrlo često.

Tablica 6. Frekvencije i postotni udjeli sportaša individualnih i ekipnih sportova s obzirom na učestalost susretanja s različitim oblicima seksualnog nasilja

		individualni		**ekipni**	
Seksualno nasilje	**učestalost**	**N**	**%**	**N**	**%**
geste sa seksualnim sadržajem	nikad	42	68,9	55	74,3
	rijetko	7	11,5	11	14,9
	povremeno	4	6,6	3	4,1
	često	5	8,2	3	4,1
	jako često	3	4,9	2	2,7
skidanje odraslih ispred djece	nikad	41	67,2	49	66,2
	rijetko	13	21,3	10	13,5
	povremeno	4	6,6	9	12,2
	često	1	1,6	3	4,1
	jako često	2	3,3	3	4,1
pipanje	nikad	51	83,6	57	77,0
	rijetko	4	6,6	9	12,2
	povremeno	5	8,2	5	6,8
	često	1	1,6	0	0,0
	jako često	0	0,0	3	4,1
prisiljavanje, nagovaranje na spolne aktivnosti	nikad	56	91,8	63	85,1
	rijetko	2	3,3	4	5,4
	povremeno	3	4,9	4	5,4
	često	0	0,0	2	2,7
	jako često	0	0,0	1	1,4
vizualno seksualno uznemiravanje	nikad	53	86,9	59	79,7
	rijetko	4	6,6	5	6,8
	povremeno	3	4,9	7	9,5
	često	1	1,6	0	0,0
	jako često	0	0,0	3	4,1

neprimjereno stiskanje, doticanje i ljubljenje	nikad	54	88,5	65	87,8
	rijetko	4	6,6	4	5,4
	povremeno	2	3,3	3	4,1
	često	1	1,6	1	1,4
	jako često	0	0,0	1	1,4
neumjesne šale na račun seksa, spolnosti	nikad	40	65,6	48	64,9
	rijetko	10	16,4	16	21,6
	povremeno	3	4,9	7	9,5
	često	5	8,2	1	1,4
	jako često	3	4,9	2	2,7

Više od polovine sportaša individualnih i ekipnih sportova nije nikada doživjelo ispitane oblike seksualnoga nasilja te je vidljivo kako broj sudionika u obje skupine opada prema kategoriji velike učestalosti određenog oblika nasilja. Premda je manje od polovine sudionika doživjelo ispitane oblike nasilja, zabrinjavajući je broj sudionika koji su ih doživjeli često ili vrlo često. Primjerice, vidljivo je kako je osam sportaša individualnih sportova (vrlo) često doživjelo geste sa seksualnim sadržajem, dok je u ekipnim sportovima broj sportaša koji su doživjeli navedeno ponašanje nešto manji. Osim toga, ukupno šest sudionika ekipnih sportova i tri sudionika individualnih sportova (vrlo) često su doživjeli da se odrasla osoba skida pred njima, tri sportaša ekipnih sportova i jedan individualnih sportova doživjelo je da ih netko (vrlo) često pipka, tri sportaša ekipnih sportova doživjela su da ih netko (vrlo) često prisiljava i nagovara na spolne aktivnosti, tri sportaša ekipnih sportova i jedan individualnih doživjeli su da ih se (vrlo) često vizualno seksualno uznemiruje, dva sportaša ekipnih sportova i jedan individualnih doživjeli su da ih se neprimjereno stiska, dodiruje i ljubi, a čak osam sportaša individualnih sportova i tri sportaša ekipnih sportova da se s njima neumjesno šali na račun seksa i spolnosti.

Razlike u izloženosti nasilju između sportaša individualnih i ekipnih sportova

Kako bismo istražili razlikuju li se sportaši individualnih i ekipnih sportova statistički značajno u izloženosti emocionalnom, tjelesnom i seksualnom nasilju, proveden je neparametrijski Mann-Whitney U test. Navedeni test primijenjen je zbog nezadovoljenih pretpostavki za korištenje t-testa za testiranje razlika među dvjema nezavisnim skupinama, odnosno postoji odstupanje u pretpostavci o normalnosti raspodjela i homogenosti varijanci za korištene varijable.

Tablica 7. Mann-Whitney U test razlika između sportaša individualnoga i ekipnoga sporta u izloženosti emocionalnome nasilju na treningu

Emocionalno nasilje	**individualni/ekipni**	**N**	**Središnji rang**	**Suma rangova**	**Mann-Whitney U test**
emocionalna ucjena	individualni	61	69,56	4243,00	
	ekipni	74	66,72	4937,00	
	ukupno	135			2162,000
govorenje natjecatelju da je bezvrijedan	individualni	59	66,52	3924,50	
	ekipni	74	67,39	4986,50	
	ukupno	133			2154,500
prijetnja batinama (palicom ili nekim drugim predmetom)	individualni	61	66,73	4070,50	
	ekipni	74	69,05	5109,50	
	ukupno	135			2179,500
ignoriranje natjecatelja	individualni	60	71,82	4309,00	
	ekipni	73	63,04	4602,00	
	ukupno	133			1901,000
ispadi bijesa	individualni	61	69,09	4214,50	
	ekipni	74	67,10	4965,50	
	ukupno	135			2190,500
svaljivanje krivnje na natjecatelje za sve nastale probleme	individualni	61	60,60	3696,50	
	ekipni	74	74,10	5483,50	
	ukupno	135			1805,500*
laganje	individualni	61	62,34	3803,00	
	ekipni	73	71,81	5242,00	
	ukupno	134			1912,000
ljubomora	individualni	61	62,39	3805,50	
	ekipni	74	72,63	5374,50	
	ukupno	135			1914,500
nadzor nad životom	individualni	61	63,48	3872,00	

sportaša izvan dvorane/igrališta	ekipni	73	70,86	5173,00	
	ukupno	134			1981,000
neetično nesportsko ponašanje	individualni	61	64,75	3949,50	
	ekipni	73	69,80	5095,50	
	ukupno	134			2058,500
neprimjereni komentari	individualni	61	63,12	3850,50	
	ekipni	74	72,02	5329,50	
	ukupno	135			1959,500
neumjesni komentari	individualni	61	65,89	4019,50	
	ekipni	74	69,74	5160,50	
	ukupno	135			2128,500
ponižavanje osobe na temelju spola, fizičkog izgleda ili slično	individualni	61	67,20	4099,00	
	ekipni	74	68,66	5081,00	
	ukupno	135			2208,000
izazivanje straha (prijetnjama, zahtjevima itd.)	individualni	61	64,65	3943,50	
	ekipni	74	70,76	5236,50	
	ukupno	135			2052,500
psovanje	individualni	61	65,77	4012,00	
	ekipni	73	68,95	5033,00	
	ukupno	134			2121,000
komentari koji se odnose na tijelo	individualni	61	63,66	3883,50	
	ekipni	73	70,71	5161,50	
	ukupno	134			1992,500
uporaba palice ili drugog predmeta kao prijetnju koja bi mogla uzrokovati bol	individualni	61	69,32	4228,50	
	ekipni	74	66,91	4951,50	
	ukupno	135			2176,500
neprimjereni komentari na temelju stereotipa	individualni	61	67,22	4100,50	
	ekipni	74	68,64	5079,50	
	ukupno	135			2209,500
verbalno nasilje, vikanje	individualni	60	64,45	3867,00	
	ekipni	73	69,10	5044,00	
	ukupno	133			2037,000
ismijavanje	individualni	61	64,94	3961,50	
	ekipni	73	69,64	5083,50	
	ukupno	134			2070,500
uvrede	individualni	61	62,80	3831,00	
	ekipni	73	71,42	5214,00	
	ukupno	134			1940,000

Napomena: $p<,01$**; $p<,05$*

Rezultati prikazani u Tablici 7 ukazuju na to da se sportaši individualnih i ekipnih sportova ne razlikuju statistički značajno u izloženosti različitim oblicima emocionalnog nasilja, osim u izloženosti jednom obliku nasilja – svaljivanju krivnje na natjecatelja za sve nastale probleme. Točnije, sportaši ekipnog sporta u većoj mjeri navode kako doživljavaju da se na njih svaljuje krivnja za sve nastale probleme u odnosu na sportaše u individualnim sportovima (U=1805,500, p<,05). Može se zaključiti kako su sportaši individualnih i ekipnih sportova u jednakoj mjeri izloženi različitim oblicima emocionalnog nasilja, odnosno emocionalnoj ucjeni, riječima da su bezvrijedni, prijetnji batinama, ignoriranju, ispadima bijesa, lažima, ljubomori, nadzoru nad osobnim životom, neetičnom nesportskom ponašanju, neprimjerenim i neumjesnim komentarima, ponižavanju na temelju spola, fizičkog izgleda ili slično, izazivanju straha, psovanju, komentarima koji se odnose na tijelo, uporabi palice ili nekog drugog predmeta kao prijetnju, neprimjerenim komentarima na temelju stereotipa, verbalnom nasilju, vikanju, ismijavanju i uvredama.

Tablica 8. Mann-Whitney U test razlika između sportaša individualnoga i ekipnoga sporta u izloženosti tjelesnome nasilju na treningu

Tjelesno nasilje	**individualni/ekipni**	**N**	**Središnji rang**	**Suma rangova**	**Mann-Whitney U test**
bacanje predmeta u natjecatelja (npr. sportskih rekvizita)	individualni	61	69,39	4233,00	
	ekipni	74	66,85	4947,00	
	ukupno	135			2172,000
uskraćivanje hrane radi mršavljenja	individualni	61	70,62	4308,00	
	ekipni	73	64,89	4737,00	
	ukupno	134			2036,000
fizičko nasilje (npr. guranje, šamaranje, udaranje itd.)	individualni	61	61,87	3774,00	
	ekipni	72	71,35	5137,00	
	ukupno	133			1883,000
namjerno spoticanje	individualni	61	67,14	4095,50	
	ekipni	74	68,71	5084,50	
	ukupno	135			2204,500
tjelesne ozljede prouzročene prenapornim treninzima ili pretreniranosti	individualni	61	60,14	3668,50	
	ekipni	73	73,65	5376,50	
	ukupno	134			1777,500*
treniranje, natjecanje unatoč boli, ozljedi, iscrpljenosti	individualni	61	63,68	3884,50	
	ekipni	73	70,69	5160,50	
	ukupno	134			1993,500

korištenje dodatnih vježbi kao oblik kažnjavanja	individualni	61	64,44	3931,00	
	ekipni	74	70,93	5249,00	
	ukupno	135			2040,000
uporaba fizičke sile, koja rezultira boli ili nelagodom	individualni	60	68,40	4104,00	
	ekipni	73	65,85	4807,00	
	ukupno	133			2106,000
zahtjev za upotrebu dopinga	individualni	61	66,02	4027,00	
	ekipni	73	68,74	5018,00	
	ukupno	134			2136,000

Napomena: *p*<,01**; *p*<,05*

Slično kao i kod emocionalnog nasilja, rezultati prikazani u Tablici 5 ukazuju na to da se sportaši individualnoga i ekipnoga sporta ne razlikuju statistički značajno u izloženosti većini oblika tjelesnog nasilja. Točnije, sportaši individualnoga i ekipnoga sporta u jednakoj mjeri doživljavanju da se na njih bacaju predmeti, da im se uskraćuje hrana radi mršavljenja, da se netko ponaša fizički nasilno na njima, da ih netko namjerno spotiče, da ustraju u treniranju i natjecanju unatoč boli, ozljedi ili iscrpljenosti, da im se zadaju dodatne vježbe kao oblik kažnjavanja, da netko nad njima koristi fizičku silu koja rezultira boli ili nelagodom te da netko od njih zahtjeva da koriste doping. Jedina utvrđena statistički značajna razlika ukazuje na to da sportaši individualnih sportova rjeđe, u odnosu na sportaše ekipnih sportova, doživljavaju tjelesne ozljede zbog pre napornih treninga ili pretreniranosti (U=1777,500, p<,05).

Tablica 9. Mann-Whitney U test razlika između sportaša individualnoga i ekipnoga sporta u izloženosti seksualnome nasilju na treningu

Seksualno nasilje	**individualni/ekipni**	**N**	**Središnji rang**	**Suma rangova**	**Mann-Whitney U test**
geste sa seksualnim sadržajem	individualni	61	70,02	4271,00	
	ekipni	73	65,40	4774,00	
	ukupno	134			2073,000
skidanje odraslih ispred djece	individualni	61	65,99	4025,50	
	ekipni	73	68,76	5019,50	
	ukupno	134			2134,500
pipanje	individualni	61	65,64	4004,00	
	ekipni	74	69,95	5176,00	
	ukupno	135			2113,000
prisiljavanje, nagovaranje na spolne aktivnosti	individualni	61	65,44	3992,00	
	ekipni	74	70,11	5188,00	
	ukupno	135			2101,000

vizualno seksualno uznemiravanje (promatranje, prikazivanje golog tijela)	individualni	61	64,58	3939,50	
	ekipni	73	69,94	5105,50	
	ukupno	134			2048,500
neprimjereno stiskanje, doticanje i ljubljenje	individualni	61	67,66	4127,50	
	ekipni	74	68,28	5052,50	
	ukupno	135			2236,500
neumjesne šale na račun seksa, spolnosti	individualni	61	68,02	4149,00	
	ekipni	73	67,07	4896,00	
	ukupno	134			2195,000

Napomena: $p<,01$**; $p<,05$*

Rezultati prikazani u Tablici 9 ukazuju na to da se sportaši individualnoga i ekipnoga sporta ne razlikuju statistički značajno u izloženosti niti jednom obliku seksualnoga nasilja. Točnije, sportaši individualnoga i ekipnoga sporta u jednakoj su mjeri izloženi pokazivanju gesti sa seksualnim sadržajem, skidanju odraslih pred njima, pipanju, prisiljavanju i nagovaranju na spolne aktivnosti, vizualnom seksualnom uznemiravanju, neprimjerenom stiskanju, doticanju i ljubljenju te neumjesnim šalama na račun seksa i spolnosti.

5. RASPRAVA

Istraživanje koje je provedeno u sklopu ovog diplomskog rada te je ranije prikazano dio je projekta "Mladi, nasilje i sport: usporedba Hrvatske i Slovenije". Doprinos ovog diplomskog rada je taj da je do sada nasilje u sportu obrađeno uglavnom iz prizme nasilja među navijačima i to najčešće nogometnih. U posljednje četiri godine su Antonini (2016) i Čavrag (2019) prikazale izloženost sportaša nasilju u sklopu ranije spomenutog projekta, a snaga ovog rada i njegov cilj je bio istražiti ima li razlike u izloženosti nasilju sportaša Grada Zagreba ovisno o tome bave li se sportaši ekipnim ili individualnim sportom.

U nastavku rasprave bit će komentirani dobiveni rezultati.

Mann-Whitney U test razlika između sportaša individualnog i ekipnog sporta u izloženosti emocionalnome nasilju na treningu je pokazao kako nema statistički značajne razlike u izloženosti ovom obliku nasilja, a ovisno o tipu sporta. Antonini (2016) je u svom istraživanju dokazala kako su sportaši općenito najizloženiji emocionalnom nasilju, odnosno verbalnom nasilju (vikanju).

Ipak, postoji razlika u svaljivanju krivnje na natjecatelja za sve nastale probleme i to tako da su svaljivanju krivnje izloženiji sportaši ekipnog sporta od sportaša individualnog sporta.

Prvi postavljeni problem ovog istraživanja bio je utvrditi postoji li statistički značajna razlika u izloženosti emocionalnom nasilju između sportaša individualnih sportova i sportaša ekipnih sportova te je postavljena nul hipoteza koja je ovim istraživanjem potvrđena.

Nadalje, u radu je ispitana i izloženost sportaša individualnih i ekipnih sportova tjelesnom nasilju. Drugi postavljeni problem istraživanja bio je utvrditi postoji li statistički značajna razlika u izloženosti tjelesnom nasilju između sportaša individualnih sportova i sportaša ekipnih sportova te je postavljena nul hipoteza koja je ovim istraživanjem potvrđena. Naime, slično kao i kod emocionalnog nasilja, istraživanje je pokazalo kako su sportaši podjednako izloženi različitim oblicima tjelesnog nasilja, kao što su primjerice uskraćivanje hrane radi mršavljenja, fizički nasilno ponašanje nad njima, namjerno spoticanje, ustrajanje u treningu unatoč boli, ozljedi ili iscrpljenosti. Statistički značajna razlika postoji jedino u doživljavanju tjelesnih ozljeda zbog prenapornih treninga ili pretreniranosti i to u smislu da ovaj oblik nasilja doživljavaju češće sportaši ekipnih sportova.

Osim emocionalnog i tjelesnog, rad je ispitao i postoji li statistički značajna razlika u izloženosti seksualnom nasilju između sportaša individualnih sportova i sportaša ekipnih sportova te je postavljena nul hipoteza koja je također potvrđena. Dakle, Mann-Whitney U test je pokazao kako su sportaši individualnih ii sportaši ekipnih sportova u jednakoj mjeri izloženi različitim oblicima seksualnog nasilja.

6. ZAKLJUČAK

U uvodnom dijelu rada spomenuta je važnost sporta na individualnoj, lokalnoj, nacionalnoj i internacionalnoj razini te važnost u oblikovanju identiteta pojedinca i grupe.

Nadalje, pojašnjena je važnost proučavanja sporta iz aspekta sociologije te je istaknuta važnost njegovog proučavanja i nemogućnost potpunog razumijevanja društva ako se sport ne uključi u istraživanje.

Težnja ka sportu bez nasilja i sportu koji štiti od nasilja je neosporna, no istraživanja su pokazala kako nasilje u sportu postoji, iako mu treba pristupiti oprezno s obzirom na tanku liniju između nasilja u sportu i teškog treninga, odnosno pretreniranosti. Također, sportaši su danas dovedeni do krajnjih granica fizičkih i psihičkih ekstrema te je važno razlikovati agresivno od asertivnog ponašanja.

U sportu se nasilje manifestira kroz zlostavljanje, maltretiranje i uznemiravanje na tjelesnoj, emocionalnoj i seksualnoj razini te u obliku zanemarivanja.

Znanstveni doprinos ovog rada leži u njegovom istraživačkom dijelu i činjenici što je ovo prvi rad koji je istraživao razliku u pojavnosti nasilja ovisno o tome radi li se o individualnim ili ekipnim sportovima. Cilj ovog rada bio je, dakle, istražiti postoji li razlika u izloženosti nasilju sportaša individualnih sportova i sportaša ekipnih sportova.

Iako je istraživanje pokazalo kako ne postoji razlika u izloženosti ni emocionalnom, ni tjelesnom, ni seksualnom nasilju s obzirom na to je li sport individualnog ili ekipnog tipa, to u niti jednom slučaju ne upućuje na to da u sportu nema nasilja, već na to da su nasilju podjednako izloženi sportaši ekipnih i sportaši individualnih sportova.

Istraživanje ima i svoja ograničenja. Prvenstveno, uzorak ispitanika je bio relativno malen (N=135) te se provodio samo na sportašima Grada Zagreba i samo u nekim sportovima.

Zainteresiranost za sport od strane pojedinaca, društava, medija i samih država je iznimno velika, a od sporta direktno ili indirektno živi velik broj ljudi. Nažalost, sport je povezan i sa socijalnim problemima, dio kojih je i nasilje. Ipak, sport ima transformativni potencijal kojim može pridonjeti društvu s manje nasilja, a zadatak budućih istraživanja treba biti pronaći mehanizme kojima se to može postići.

Ranije je prikazano kako je nasilje u sportu istraživano većinom iz aspekta navijačkog nasilja, no ovim se istraživanjem otvorila mogućnost daljnjeg istraživanja pojave nasilja u sportu na više razina - u svim sportovima, na razini države ili na razini više država čime će se dobiti još jasniji uvid u cjelokupnu zastupljenost i razloge pojavljivanja pojedinih vrsta nasilja u individualnom i ekipnom sportu.

Sport je agens socijalne kontrole, a daljnim istraživanjem nasilja u sportu mogu se empirijski utvrditi modaliteti pojavnosti različitih oblika nasilja te se tada razlozi pojave nasilja mogu razumjeti i lakše identificirati. Posljedično će se moći kreirati prevencijske metode koje će dovesti do smanjenja i eliminacije nasilja u sportu.

Kada sportu bude oslobođen od ove neželjene pojave, moći će ostvariti svoje brojne ciljeve koji vode ka pozitivnijoj slici svijeta i boljitku pojedinaca, grupa i društva, sport će biti nezamjenjiv agens socijalizacije, promotor zdravog življenja, poticatelj timskog duha i zdrave kompetitivnosti. Sociologija sporta ovdje može i mora odigrati veliku ulogu.

7. LITERATURA

Antonini, S. (2016). *Izloženost sportaša različitim oblicima nasilja*. Diplomski rad. Zagreb, Hrvatski studiji.

Antonini, S., Pavičić Vukičević, J. i Cajner Mraović, I. *Povezanost stavova sportaša s njihovom izloženošću različitim oblicima fizičkog nasilja.* DHS 2 (8) (2019), 249-268

Arthur-Banning, S.G. (2018). *Youth Sports in America: The Most Important Issues in Youth Sports Today.* ABC – CLIO

Brackenridge, C. (2003). *Dangerous sports? Risk, responsibility and sex offending in sport*. Journal of Sexual Aggression, 9(1), 3–12.*

Brackenridge, C.H. i Kirby, S. (1997*). 'Playing Safe? Assessing the Risk of Sexual Abuse toYoung Elite Athletes',* International Review for the Sociology of Sport32(4): 407–18.

Cense, M., i Brackenridge, C. (2001). *Temporal and Developmental Risk Factors for Sexual Harassment and Abuse in Sport. European Physical Education Review, 7(1), 61–79.*

Coakley, J. i Dunning (2002). *Handbook of Sports Studies*. London: Sage.

Crosset, T. (1986). Male Coach-Female Athlete Relationships. *Paper presented to the Norwegian Confederation of Sport Conference on Coaching Female Top-Level Athletes, Sole, Norway,15-16 November*

Čavrag, S. (2019). *Izloženost sportaša seksualnom nasilju.* Diplomski rad. Zagreb, Hrvatski studiji.

David, P. (2005). *Human rights in youth sport*. London: Routledge

Dunning, E. (1999). *Sport Matters.* Routledge, London

Gervis, M., i Dunn, N. (2004). *The emotional abuse of elite child athletes by their coaches. Child Abuse Review, 13(3), 215–223.*

Glaser, D. (2002). *Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. Child Abuse & Neglect, 26(6-7), 697–714.*

Jarvie, G. i Maguire, J. (1994). *Sport and Leisure in Social Thought.* London: Routledge.

Mignano, M. (2019). *Under-Acknowledged, Yet Common: Preventing Emotional Abuse in Sport.* Sport Coaching and Leadership Blog. Pribavljeno 23. travnja 2020. s adrese https://education.msu.edu/sport-coaching-leadership/how-to/under-acknowledged-yet-common-preventing-emotional-abuse-in-sport/

Mountjoy, M., Brackenridge, C., Arrington, M., Blauwet, C., Carska-Sheppard, A., Fasting, K., Kirby, S., Leahy, T., Marks, S., Martin, K., Starr, K., Tiivas, A., Budgett, R. (2016). *International Olympic Committee consensus statement: harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. British Journal of Sports Medicine, 50(17), 1019–1029.*

O'Hagan, K. P. (1995). *Emotional and psychological abuse: Problems of definition. Child Abuse & Neglect, 19(4), 449–461.*

Paine, M.L. i Hansen, D.J. (2002). Factors influencing children to self-disclose sexual abuse. *Clinical Psychology Review 22(2), 271-295*

Parent, S. i Demers, G. (2011). *Sexual Abuse in Sport: A Model to Prevent and Protect Athletes*. Child Abuse Review 20(2):120 – 133

Paavilainen, E. i Tarkka, M.-T. (2003). *Definition and Identification of Child Abuse by Finnish Public Health Nurses. Public Health Nursing, 20(1), 49–55.*

Ricijaš, N., Greblo Jurakić, Z. Dodig Hundrić, D., Žnidarec Čučković, A. (2016): *Zastupljenost nasilja i nesportskog ponašanja u nogometu mladih na području grada Z*agreba. Stručni rad. Zagreb, Edukacijsko Rehabilitacijski fakultet

Stirling, A.E., Bridges, E., Cruz, L., Mountjoy, M. (2011). *Canadian Academy of Sport and Exercise Medicine Position Paper: Abuse, Harassment, and Bullying in Sport.* Official journal of of the Canadian Academy of Sport Medicine, 21 (5):385-91

Stirling, A. E., i Kerr, G. A. (2008). *Defining and categorizing emotional abuse in sport.* European Journal of Sport Science, 8(4), 173–181.

Stirling, A. E., i Kerr, G. (2013). *The perceived effects of elite athletes' experiences of emotional abuse in the coach-athlete relationship.* International Journal of Sport and Exercise Psychology, 11(1), 87-100.

Tofler, I. R., Stryer, B. K., Micheli, L. J. i Herman, L. R. (1996). *Physical and Emotional Problems of Elite Female Gymnasts. New England Journal of Medicine, 335(4), 281–283.*

WHO (2002). *Sexual Violence. World report on violence and health. Chapter 6.* Pribavljeno 24. travnja 2020. s adrese https://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/sexual_violence/en/

Zakon o sportu. *Narodne novine*, br. 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16, 98/19, 47/20

Žugić, Z. (1996). Uvod *u sociologiju sporta: sport kao znanstveni i društveni fenomen.* Zagreb, Fakultet za fizičku kulturu.